

Bylo by proto dobré, kdyby se výsledky výzkumů J. Pánka a E. Procházkové staly spolu se syntézou K. Malého a souborem moderních edic smolných knih základnou pro soustavné poznání trestního práva a vývoje kriminality v Čechách 16.—18. století v celé šíři právních, správních, sociálních, ekonomických i kulturních souvislostí této problematiky.⁹⁾

Jiří Pešek

*GAIUS, Učebnice práva ve čtyřech knihách. K vydání připravil, z latinského originálu přeložil a úvodní studii napsal Jaromír Kincl.
Praha 1981, 274 stran, IV. přílohy*

Najdôležitejší spis klasického rímskeho právníka Gaia v českom preklade profesora Kincla dostáva sa teraz širšej verejnosti v knižnom vydaní do rúk po prvýkrát. Je určený — ako je známe — predovšetkým študentom. Ale nielen tým; každý, kto sa zaujíma o dejiny rímskeho práva, musí sa zoznámiť s Inštitúciami, ktoré sú stále základným prameňom poznania rímskeho klasického práva.

Treba oceniť prekladateľovo úsilie za to, že sprostredkoval našim čitateľom skutočný skvost svetovej právnickej literatúry. A tento jeho počin má v dnešnej dobe, keď žiaľ silne poklesla aktívna znalosť latinského jazyka, mimoriadny význam. Práve preto, že si uvedomujeme pred akou ťažkou úlohou prekladateľ stál, ako bol nevyhnutne vo svojej práci determinovaný gramatickými a terminologickým danosťami jazyka do ktorého prekladal a zároveň limitovaný jazykom originálu (a naopak), tak práve preto treba zvlášť zdôrazniť užitočnosť prekladateľovej aktivity.

Preklad profesora Kincla, o tom niet sporu, je prekladom odborným, vyznačujúcim sa teda svojimi špecifickými rysmi. Vzhľadom na túto závažnú skutočnosť, vytýčil si základné pravidlá (s. 26—27), ktoré považujem za naprosto správne a povahe prekladu adekvátne. Predovšetkým neprekladal otrocky doslovne, ale tam, kde by zmysel bol zahmlený či nejasný, doplňoval text slovami v guľatých zátvorkách. Tento postup je celkom opodstatnený.

Autor prekladu najprv oboznamuje čitateľa s osobnosťou a dielom právníka Gaia. V úvodnej štúdii živo líči ako sa romanistika už mnohé desaťročia márne pokúša objasniť jeho osobné dáta, jeho povolanie a spôsob práce. Taký vynikajúci romanisti ako Th. Mommsen, Böcking, B. B. Neibuhr, H. Dernburg, B. Kübler, A. M. Honoré, F. Wieacker, objasňovali nejasné miesta v živote a diele Gaiovom len na základe hypotéz a neobstálosti teda pred kritickým zrakom J. Kincla. A hoci literatúra zväčša

⁹⁾ Pro bibliografickou úplnosť zmiňme ešte Pánkuv príspevok „Rukopisné poznámky v českém exemplári Koldínových práv městských“, *Zpravodaj středočeské vlastivědy a kronikářství* 8, 1976, s. 67—74.

negatívne hodnotí aj Gaiovu spisovateľskú dráhu, predsa sa mi zdá, že J. KincI vo svojej esejistickej štúdii s Gaiom sympatizuje a je k jeho práci zhovievavý. Tento prístup k hodnoteniu, dokiaľ nemáme spoľahlivé údaje o ňom, vcelku obстоjí a považujem ho za prijateľný. Napokon autor prekladu si ani nekládol za cieľ preskúmať a vyjasniť Gaiov životopis.

V samotnom preloženom texte jasne badať snahu prísne vedecky zachytiť terminologické výrazivo a to sa prekladateľovi všade úspešne podarilo. Možno to ilustrovať aspoň na niektorých konkrétnych pojmoch, tak napr. termín *potestas* otca prekladá výrazom „právomoc“ a nie „moc“ (II, 135a), *testamentum* výrazom „testament“ a nie „závet“ (II, 138), *querella* výrazom „stížnosť“ a nie „žaloba“ (III, 40), „*res corporales a incorporales*“ výrazom „veci hmotné a nehmotné“ (II, 12—14; II, 28, II, 38), atď. Predsa sa však na niektorých miestach odklonil od ustáleného úzu a slovo *aes* prekladá výrazom „bronz“ namiesto „méd“ (II, 119; I, 122, III, 167; III, 174), *pretium* prekladá ako „trhová cena“ namiesto „kupní cena“ (II, 102; II, 104; III, 90; III, 140—141).

Pre správne pochopenie textu niektoré pojmy vysvetľuje, napr. *intestatus* (III, 1), *mutuus* (III, 90), alebo *actio furti* (III, 203) apod. a z toho istého dôvodu uvádza v preklade niekdy (obyčajne v nominatíve) aj latinský termín, napr. IV, 31 (*actio damni infesti*); IV, 53, (*restitutio in intergrum*); IV, 116a (*exceptio doli mali*), atď.

V preloženom texte sa stretávame aj s problémom udomačňovania latinských výrazov. Autor postupuje v zásade jednotne, takže používa napr. výraz „adoptovať“ a nie „osvojiť“ (II, 138), I, 195b, „emancipovať“ a nie „osamostatniť“ (II, 137), „tráďovať“ a nie „odevzdať“ (II, 204), „manumissor“ ani „na slobodu propouštějící“ (III, 83) a pod. V niektorých prípadoch výnimočne nepočesťoval a tak nepreložil *depositum* ako „depozit“ ale nahradil ho českým výrazom „úschova“ (II, 50; III, 207), alebo „smlouva o úschově“ (III, 207) či „smlouva schovací“ (IV, 62). Podobne aj pri výraze *obligatio*, ktorý pravidelne prekladá slovom „obligace“ (II, 14; II, 38; II, 82; III, 88—225) a len výnimočne slovom „závazek“ (II, 84; II, 35; III, 95a), alebo opisne „pracovní závazek“ (III, 83), „obligační závazek“ (III, 172) či „smluvní závazek“ (IV, 80). Tým sa právnický jazyk, pravda, stal živším a pestrejším.

Určitým problémom sú len pojmy *ususfructus* a *aetas perfecta*. Pre požívacie právo (*ususfructus*) používa J. KincI zdomácnelý výraz „ususfrukt“ (II, 14; II, 31; III, 165) pričom treba uviesť, že naša literatúra nie je jednotná a používa promiskue „ususfrukt“ (J. Vančura, O. Sommer, J. Vážný, M. Boháček) a „usufrukt“ (L. Heyrovský, J. Tureček), ale zato požívateľa vecí všetci nazývajú jednotne „usufruktuár“ (s výnimkou J. Vančuru: „fruktuár“). Čo sa týka slovného obratu *aetas perfecta* (I, 189—190) namiesto „hotový věk“ by som dal prednosť vyjadreniu „zralý věk“ alebo skrátka „dospělost“. Teda niekto je zrelého věku, čiže niekto je dospělý (t. j. *pubes*).

Aké je dôležité zachovávať zmysel, ducha predlohy, ukazujú ešte dva príklady, ktoré som vybral ako dôkaz o tom, že doslovný preklad nemusí byť vždy správny. V žalobných formulách autor prekladu veľmi správne používa slovo „nárok“ (IV, 3; IV, 18; IV, 36; IV, 47—48; IV, 50—51) pod krotým rozumie súdne uplatniteľné právo (pozri v tomto smere nepresný preklad u *L. Huchthausen—G. Härtel*, *Römisches Recht*, Berlin-Weimar 1975, s. 171, 176, a pod.). Rovnako slová *praestare oportere* v spojitosti s obsahom obligačného plenia (IV, 2) prekladá jedným výrazom „poskytnout“, pretože v literatúre je bez tak sporné či má *praestare* vedľa *dare* a *facere* nejaký samostatný význam (*E. Seckel*).

Zostáva mi ešte upriamiť pozornosť na predlohu, z ktorej autor prekladu vychádzal. V zásade použil najmodernejší textový výťah Gaiových Inštitúcií vydaný v rámci FIRA (*J. Baviera*), ktorý porovnával s novšími vydaniami anglickými (*M. David, F. de Zulueta*). Do textu zapojil všetky opravy a doplnky z veronského rukopisu, z Justiniánskych Inštitúcií, z Digest a z iných právnických zbierok. Na koniec pripojil v štyroch prílohách citačný zákon, výťah z Gaiových Epitome, porovnanie Gaiových Inštitúcií s Justiniánovými a citácie Gaiových Inštitúcií v Digestách.

Týmto dielom sa zmenšila medzera medzi československou právnou romanistikou a krajinami s vyspelou prekladateľskou tradíciou a zostane preto veľkou zásluhou prof. Kincla, že zachoval pre naše mladé právnické generácie tento staroveký právnický spis závažnej hodnoty.

Peter Blaho

DIÓSDI, Gy.: Contract in Roman Law from the Twelve Tables to the Glossators (Zmluva v rímskom práve od Zákona XII tabúl až po školu glosátorov), Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981, strán 230

Recenzovaná publikácia — ktorej prvé vydanie vôbec vychádza v anglickom jazyku — prezentuje postumus (práca vychádza desať rokov po smrti jej autora) maďarského romanistu, ktorý sa vo svete „preslávil“ už svojou predošlou monografiou o vlastníckej sústave v rímskom práve (*Ownership in Ancient and Preclassical Roman Law*, Budapest 1971). Dilo traktuje inštitút zmluvy vo viac ako poldruhatísícročnom historickom spektre: od vydania Zákona XII tabúl (450 p. n. l) až do XII. (resp. XIII. storočia, kedy dochádzalo ku vzniku školy glosátorov v stredovekej Itálii. Monografia je rozdelená do štyroch samostatných kapitol.

Prvá kapitola — ktorú autor prekvapujúco pomenúva ako *Úvod* — má za cieľ vymedziť okruh skúmaných problémov, základné metodologické a teoretické otázky súvisiace s inštitútom zmluvy. V tejto časti sa autor kriticky — a dodajme, že oprávnene — vyjadruje o tých názoroch, ktoré historický vývoj